"We hebben de DDR begraven"

Interview met Dane Krause

Achtergrond - 1 december 2004

Als je terugdenkt aan de DDR, waar denk je dan aan, wat is het beeld daarbij?

Daarnaast mocht ik ook niet zelf beslissen wat ik wilde studeren. De overheid in de DDR paste een strenge selectie toe op wie wel, en wie niet in aanmerking kwam voor het eindexamen. Ging je een studie doen die van pas kwam voor de socialistische maatschappij? Was je altijd een goede DDR-burger geweest? Ik mocht geen eindexamen doen omdat ik actief was binnen de kerk en veel bezig was met theater. Daarom ben ik cartografie gaan studeren, de enige mogelijkheid voor mij om een baan in het buitenland, in de ontwikkelingshulp, te kunnen krijgen.

Hoe heb je, achteraf gezien, je leven in de DDR ervaren?
Wat ik vooral geleerd heb, is wat ik waar wel en niet mocht zeggen. Thuis en in mijn kerkgemeenschap mocht ik alles zeggen en vragen wat ik wilde, maar op school kon ik over bepaalde dingen beter niet praten.

Hoe heb je de weken vóór de val van de Muur beleefd? Zag je bijvoorbeeld de val aankomen?
De val van de Muur heb ik niet aan zien komen, maar het was wel duidelijk dat er dingen aan het veranderen waren. Toen Gorbatsjov in Berlijn was werd het heel duidelijk dat het zo niet verder ging. Steeds meer mensen gingen demonstreren en als mensen dit niet durfden, brandden zij kaarsen in hun raam als teken dat ze achter de protesten stonden.

Ik woonde toen in de Oost-Berlijnse wijk Prenzlauer Berg, waar veel protesten, kerkdiensten, discussies en concerten gaande waren. Het was heel interessant om te zien wat er allemaal gebeurde. Zelf ben ik regelmatig in de kerk geweest om aan de diensten deel te nemen. Voor mijn ouders was dit niet gemakkelijk omdat ze bang waren dat ik opgepakt zou worden.

Waar was je toen de Muur viel? Wat heb je gedaan toen je het nieuws had gehoord?
Ik was op dat moment bij mijn kerkgemeenschap in Prenzlauer Berg. Toen op de televisie de bekendmaking (van de mogelijkheid per direct vrij te reizen, die leidde tot de val van de Muur red.) kwam, heeft de dominee het tv-toestel in de

kerk gezet. We hoorden het nieuws en waren eigenlijk allemaal heel verbaasd. Niemand kon het echt geloven en we zijn verder gegaan met de dienst. Pas een paar uur later kwam de melding dat de Muur echt open was gegaan. Omdat de protesten in de voorafgaande weken niet voor de opening van de Muur waren geweest maar voor vrij reizen en politieke veranderingen, had niemand dit verwacht. Een paar mensen gingen weg uit de kerk om te kijken wat er allemaal zou gaan gebeuren maar ik ben in de kerk gebleven en de volgende dag richting Muur gegaan.

Kun je je eerste ervaring met het Westen na de val van de Muur beschrijven?
Mijn eerste ervaring met het Westen was erg merkwaardig. Omdat het een dag na de val was, waren er heel veel mensen bij de Muur. Mij was het allemaal te veel en ik wilde eigenlijk het liefst gewoon rustig een wandeling maken en rondkijken. Ik begreep dat alle mensen blij waren, maar ik wilde zelf het liefst met rust gelaten worden. Het was te overweldigend.

Al snel was er sprake van het idee om Oost en West weer te verenigen. Was je hier voorstander van of zag je meer in een zelfstandig Oost-Duitsland?
Omdat ik de oppositie van dichtbij had meegemaakt, had ik het idee dat het mogelijk zou zijn een 'vernieuwde' DDR te krijgen. Maar al snel werd duidelijk dat dit niet zou gebeuren: West-Duitsland was een grote voorstander van een vereniging en er waren in de DDR bijna geen mensen die de leiding op zich hadden kunnen nemen.

In de periode voor de vereniging heb ik echt afscheid moeten nemen van het idee van een zelfstandige DDR, maar ook van mijn eigen vaderland. Toen op 3 oktober 1990 de festiviteiten van de vereniging plaatsvonden, hebben wij een soort DDR-begrafenis gehouden, met een doodskist met typische DDR-voorwerpen erin. Wij zijn toen geen feest gaan vieren bij de Brandenburger Tor.

Geloofde je, toen eenmaal duidelijk was dat vereniging plaats ging vinden, in de *blühende Landschaften* die Kohl beloofde? Is deze belofte naar jouw idee ook waargemaakt?
Niet echt nee. Ik kon me niet voorstellen dat het echt zo zou werken. Toen de vereniging daadwerkelijk plaats ging vinden hadden we al een jaar kunnen zien hoe alles ging. Hoe weinige overgebleven Oost-Duitse politici die samenwerkten met de West-Duitse regering niet in staat waren de situatie goed in te schatten en te vechten voor Oost-Duitsland. Het was gewoon over voor ons. West-Duitsland heeft veel van zijn producten naar Oost-Duitsland gestuurd en er veel mee verdiend. Oost-Duitse bedrijven zijn kapot gegaan, zonder een kans te hebben gehad iets nieuws op te bouwen. De nieuwe politici hadden Oost-Duitsland totaal

niet in hun grip. Als je kijkt hoe snel de vereniging is verlopen, zegt dat al genoeg.

Is je leefsituatie voor jouw gevoel beter of juist minder geworden na de val van de Muur?
Dat is moeilijk te zeggen voor mij. Ik was pas zeventien en nog afhankelijk van mijn ouders. Voor mij waren de voorgaande vijftien jaren een goede tijd en ik heb na de val van de Muur de kans gekregen mijn weg te vinden omdat ik nog zo jong was. Maar voor mijn ouders was het veel moeilijker iets nieuws op te bouwen. Als je bedenkt dat je nu vrij kan reizen en doen en zeggen wat je wilt is het een betere situatie. Maar hiervoor ben je ook afhankelijk van financiële middelen en mijn ouders hebben het nu financieel minder breed dan voor de *Wende*.

Wat ook erg wennen was, was het feit dat we ineens van alles zelf moesten regelen. In de DDR deed de overheid dit voor je. Na de val van de Muur moesten we onze eigen weg vinden en hiervoor ook onze verantwoordelijkheid nemen; een hele overgang.

Wat heb je terugkijkend op de afgelopen vijftien jaar, dus na de val van de Muur, als het meest positieve ervaren?
Voor mij is dat het kunnen zoeken en vinden van mijn eigen weg geweest. Die dingen doen die ik wilde doen. Door de reizen die ik in mijn jeugd gemaakt heb, vind ik het nu enorm belangrijk om in het buitenland te kunnen werken waar en wanneer ik wil.

En aansluitend hierop, wat als het meest negatieve?
Als het meest negatieve zie ik dat er in de tijd van verandering een grote kans had gelegen om ook in West-Duitsland dingen te veranderen, maar helaas heeft niemand daar belangstelling voor gehad. Niet alles in het Oosten was slecht maar er is door niemand gekeken of van onze positieve dingen iets geleerd kon worden. Het was pijnlijk om te zien dat wij alles van het Westen moesten overnemen en zij niets van ons. Er was bijvoorbeeld een heel goed georganiseerd schoolsysteem in de DDR. Momenteel is er in Duitsland een discussie over een nieuw schoolsysteem gaande die wij twintig jaar geleden in de DDR al hebben gevoerd.

Ook pijnlijk is dat West-Duitse politici denken dat zij degenen waren die verantwoordelijk waren voor de val van de Muur. Als je naar de festiviteiten kijkt die tien jaar na de val plaatsvonden, was er eigenlijk bijna niemand uitgenodigd die ook echt aan de demonstraties meegedaan heeft of in de kerk gezeten had. Buiten Gorbatsjov zaten er alleen politici en ik vond het heel erg om te zien dat zij blijkbaar nog steeds niet snappen dat het de Oost-Duitsers zijn geweest die met

hun protesten de Muur ten val hebben gebracht.

Oost-Duitsers noemen West-Duitsers vaak *Besserwessis*. Andersom worden de Oost-Duitsers *Jammerossis* genoemd. Kun je je vinden in deze termen?
Met beide termen kan ik niet zoveel. Ik snap de gedachte erachter en eigenlijk zou je daar naar moeten kijken. *Besserwessi* komt voort uit het idee dat Oost-Duitse mensen echt het gevoel hebben gehad dat ze alles moesten leren en overnemen dat uit West-Duitsland kwam. Hierdoor verloren ze hun eigen identiteit. *Jammerossi* heeft ook met dit identiteitsverlies te maken. Je bent in een onzekere situatie en moet in enkele jaren dingen leren waar anderen mee zijn opgegroeid. Hiervan krijg je mensen die onzeker worden en die dus gaan klagen.

Wat zegt de term *Ostalgie* jou? Hoe sta je hier tegenover?
Ik snap heel goed dat mensen het hebben, maar ik denk niet dat het een fenomeen is dat alleen Oost-Duitsland betreft. In andere moeilijke politieke situaties, zijn er ook altijd mensen die zeggen dat "vroeger alles beter was". Als je het gevoel hebt dat dingen slechter gaan, dan ga je aan herinneringen vasthouden die je kent of die je zeker maken. Aan dingen die je terug wilt hebben, omdat het nu niet goed is. Maar volgens mij is het dus niet een typisch Oost-Duits fenomeen. Het terugdenken aan het goede en vergeten van het slechte vind je overal terug.

Uit de verkiezingsuitslagen van Brandenburg en Saksen is gebleken dat de PDS, voortgekomen uit de communistische SED, enorm gegroeid is. Denkt je dat dit te maken heeft met een gevoel van terug willen naar de DDR?
Ik denk niet dat het een kwestie is van echt terug willen naar de DDR, maar het is wel een van de weinige dingen die zijn overgebleven uit het Oosten. Duitsland zit op het moment in een moeilijke politieke situatie en mensen worden daar onzeker van. Het is de hoop die ze hebben dat iemand hun situatie echt begrijpt. Misschien hopen ze ook dat er iets terugkomt wat ze aan vroeger herinnert maar het is niet zo dat ze terug willen naar een socialistische maatschappij.

Wat is jouw mening over de grote winst die rechts-radicale partijen hebben geboekt bij de afgelopen deelstaatverkiezingen?
Deze partijen hebben niet alleen in Oost-Duitsland meer winst gemaakt, maar ook in West-Duitsland. Ik denk dat het veel met de situatie van nu te maken heeft, maar ook met de val van de Muur. In de DDR is bijna tot het einde ontkend dat er sprake was van rechts-radicalisme. Pas in het laatste jaar werd het duidelijker. Bij een punkconcert in Berlijn kwamen bijvoorbeeld skinheads opdagen die iedereen in elkaar hebben geslagen. Toen is er wel op scholen over gesproken, maar in het machtsvacuüm na de val van de Muur hebben deze mensen hun kans gegrepen

om zich te versterken. Ik vind het heel angstwekkend. Op tv zijn momenteel veel politici te zien die erover praten, maar ik heb het gevoel dat er nog meer gedaan kan worden. De vraag is alleen hoe. Ik denk dat er meer duidelijkheid in de situatie moet komen. Mensen moeten weten waar ze aan toe zijn, wat ze wel en wat ze niet krijgen. Mensen zouden minder angst voor de toekomst moeten hebben, dan zal het succes van de rechts-radicale partijen vanzelf afnemen.

De uitspraken van Bondspresident Köhler over het verschil tussen Oost en West hebben veel stof doen opwaaien. Hoe ervaar jij de regionale verschillen die hij benoemt?
Het is wel duidelijk dat mensen in Oost-Duitsland nog steeds veel armer zijn en dat er meer mensen zonder werk zijn. Daar kan je niet omheen. Ik denk dat het verschil mogelijk overkoombaar is, maar het is de vraag hoe de politiek daarmee omgaat. Op het moment doet de politiek er alleen niet zo veel aan. Er is wel veel geld naar het Oosten gegaan, maar in bepaalde gebieden zie je daar niets van. Het is dan ook de vraag wat er met dat geld gebeurd is. Er is bijvoorbeeld een bankschandaal in Berlijn geweest waar miljoenen bij zijn weggegooid en Berlijn heeft grote schulden gemaakt bij bouwprojecten.

Duitsland is nog steeds een heel rijk land, alleen het geld is in het bezit van een klein aantal mensen. Ik denk dat als het geld beter verdeeld wordt en we niet al te veel rare dingen doen zoals het gewoon weggooien, het mogelijk is het verschil tussen Oost en West kleiner te maken. Maar op het moment zie ik het niet echt gebeuren dat de politiek dat doet.

Wat is jouw mening over het feit dat één op de vier West-Duitsers en één op de acht Oost-Duitsers de muur het liefst weer terug zouden willen?
Dat vind ik ongelooflijk, echt ongelooflijk. Ik kende het aantal niet, ik wist niet dat het zo hoog was maar ik denk dat het meer een uitdrukking van frustratie is, dan dat mensen het echt willen.

Hoe zie jij de toekomst van Oost-Duitsland?
Moeilijke vraag want ik zit niet in de politiek. De ontwikkeling gaat richting Europa. Aan de ene kant kan dit een kans zijn voor Oost-Duitsland, omdat Europa over het algemeen veel voor gebieden apart doet. Het kan ook zijn dat Oost-Duitsland helemaal ten onder gaat in de Europese Unie.

Hoe zie je jouw eigen toekomst in Oost-Duitsland?
Het is mijn thuis, ik ben hier opgegroeid en het is altijd fijn hier terug te komen als ik in het buitenland ben geweest. In Berlijn ben ik thuis, maar ik ben er niet op gericht hier mijn toekomst op te bouwen.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/3891/we-hebben-de-ddr-begraven